

Zhotovení papíru

Dnes a denně zasahuje papír do života každého z nás v podobě knih a peněz, obalového materiálu a oděvů, letáků a dopisů, tapet a maleb. Průmyslově vyráběný papír se však výrazně liší od ručně vyrobených listů, které mají osobitý charakter, příjemný omak a jedinečnou uměleckou integritu.

Dříve než na papír zaznamenávali lidé myšlenky, fakta a důležité dokumenty například rytím do kamene a kovu, pečetěním do hlíny, na pásy kůry, na hedvábí nebo pergamen.

Papíru byl nejbližší papyrus vyráběný ze zpevněných plátků šáchoru a poprvé použitý v Egyptě asi před čtyřmi nebo pěti tisíci lety. V Číně existovala určitá forma papíru pravděpodobně už v roce 200 př. n. l. a první zmínky o kvalitních listech papíru spadají do roku 105 n. l., kdy hodnostář čínského císařského dvora Ts'ai Lun dokumentoval pokusy s drceným konopím, hadry, rybářskými sítěmi a kůrou stromů. Postup výroby papíru využívající lněná a hedvábná vlákna a lněné hadry, drcené a sušené na slunci, byl v Číně vysoce rozvinutý a rozšířil se odtud do Koreje a centrální Asie.

Když se arabská vojska v 8. století vrátila ze svých tažení na čínská území, získali Arabové tajemství výroby papíru od zajatců a roku 794 založili první papírnu v Bagdádu. Arabští muslimové zakládali další papírny v Egyptě, Maroku a Itálii a poté roku 1144 ve Španělsku. Standardizovali také formáty a barvy a uvedli drátěné formy. Papírnictví se v Evropě postupně etablovalo a v každé zemi se rozvíjely vlastní postupy a zvláštnosti. Koncem 15. století fungovaly papírny v Itálii, Francii,

Německu, Polsku a v Anglii. Do konce 17. století se papír vyráběl ve Skandinávii a roku 1690 byla první papírna postavena v Americe (i když listy z drcené kůry, podobné papíru, znala mayská a aztécká kultura dlouho před dobytím Španěly).

Koncem 18. a v 19. století rostla poptávka po papíru v souvislosti s rozvojem tisku. Koncem 18. století byl uveden první stroj na výrobu papíru, který ho dokázal rychle a bez obtíží produkovat v nekonečných rolích. Koncem 19. století byl zaveden proces výroby papíru z dřevité kaše, který papírnictví poskytl snadno dostupnou a zdánlivě nevyčerpatelnou základní surovinu. Výroba ručního papíru však nevyšla úplně ani poté, co otěže převzal průmysl. V Japonsku jsou výrobci ručního papíru pokládáni za živoucí poklady, i když dnes jeho produkce upadá, a také v Číně je doposud vysoce oceňován. V Indii byla výroba papíru oživena ve 30. letech, kdy Mahátma Gándhí podporoval tradiční venkovská řemesla. V Severní Americe je mnoho malých papíren vyrábějících vysoce kvalitní papíry pro umělce a tiskaře. Hrstka britských firem vyrábějících ruční papír jej prodává konzervátorům, restaurátorům knih a malířům. Ti, kdo si ruční papír vyrábějí doma, stále oceňují jeho specifické vlastnosti – strukturu a barvy, rozmanitost přísad, které podtrhují jeho charakter a půvab – a tak zhotovují papír pro čiré potěšení z postupu a pro krásu výsledků.

Papírovina

Papírovina nebo papírmašé, doslova „drcený papír“, je materiál levný a snadno zpracovatelný, lehký, ale zároveň pevný a jemný. Díky své mnohotvárnosti je oblíbená po celém světě, uplatňuje se v barevných výrobcích lidového umění, detailně provedených lisovaných pracích, nábytku a v současnosti i na náročných bytových doplňcích.

Papír byl vynalezen v Číně ve 2. století n. l. a papírovina přirozeně následovala brzy poté jako výhodný způsob, jak nákladnou surovinu znovu použít. Při své lehkosti byla navíc mimořádně pevná, proto ji starověcí Číňané mimo jiné využívali (s povrchovou vrstvou laku) na výrobu helmic. Papírovina se rozšířila do Samarkandu a do Maroka a odtud v 10. století do Španělska, Francie, Německa, Itálie, Persie a Indie.

Prvními Evropany, kteří ocenili vlastnosti papíroviny, byli Francouzi. Využívali ji například k výrobě lahviček na šňupací tabák nebo šálků a imitací štukatur, i když jen v malém měřítku. S nadšením ji však převzala Anglie, kde se papírová drť nebo papír tvarovaly ve formách a často opatřovaly lakovým povrchem („japanovaly“). Vytvářely se tak lehké, laciné dekorativní architektonické detaily, které bylo možno stejně jako dřevo řezat a spojovat šrouby.

V 70. letech 18. století byla výroba papíroviny jedním z nejvýznamnějších odvětví ve střední části Británie. Nevyráběly se už jen architektonické detaily, ale také podnosy, židle, stoly, podstavce lamp, paravány, dílce kočárů, knihovny, svícny, kostry postelí a další předměty sloužící k vybavení domácností. Obvykle měly černý podklad se složitým malovaným květino-

vým vzorem, někdy byly pozlacované nebo vykládané perletí. Papírovina získala oblibu také ve Francii a v Německu, kde se s možnostmi jejího použití experimentovalo při vytváření neobvyklých předmětů, například plně funkčních hodin a venkovských prefabrikovaných domků. S papírovinou se pracovalo rovněž v Americe, Rusku a Skandinávii – například v Norsku z ní byl roku 1793 postaven celý kostel, který stál třicet sedm let.

Zlatý věk papíroviny trval v Evropě přibližně sto let. V 70. letech 19. století její obliba poklesla, novost se setřela a vzory už nebyly pokládány za kultivované, ale naopak za přezdobené a hrubé. Hromadná produkce sice skončila, ale stále se udržela poptávka po ruční papírovině využívané v lidových řemeslech, například při výrobě loutek (Punch a Judy v Británii, Pulcinella v Itálii) nebo postav a masek v procesích. V těchto původních svébytných formách žije papírovina dál po celém světě, například v podobě japonských loutek, indických malovaných váz, krabiček, stínidel na lampy, velkých korálů, pohárků a misek. V Mexiku má formu panenek, *piñat* (nádob na sladkosti a malé hračky), masek a figur. Tradiční pojetí a dávná symbolika společně s jasnými barvami a bohatými vzory jsou na výrobcích z papíroviny časté. Právě tak do ní moderní tvůrci vtisknou představy 21. století, jemné barvy a kultivované minimalistické vzory, a využijí nekonečné možnosti tohoto materiálu.